

A debreceni kamillás erdészek

Nagyanyáink háztartásában ott sorakoztak a kamrában a mindenféle nyavalyákra bespájiolt csodaszerek. Nálunk a meggybefőtt mellé került nagy barna papírtasakokban a kamilla. Itt a Hortobágy „mellyékén” könnyen hozzá lehetett jutni. Volt, aki a pusztában maga gyűjtötte. A bőszőrményiek meg gyümölcsöt adtak érte a szikvilági úJVárosiaknak.

A kamilla, azaz az orvosi székfű hazánkban *teafű*, *német kamilla*, *Szentiván pipitér*, *nemes pipitér*, *pipiske*, *piperefű*, *anyafű*, *katóka*, *szikfű*, *szüzekanyja*, *anyaméhű*, *bubulyka* neveken is ismert.

Ezt a jelentéktelennek tűnő fehér-sárga virágocskát az ókori egyiptomiak a Napisten ajándékeként, a középkorban pedig a kilenc szent gyógynövény egyikeként tisztelték. Nem véletlenül.

Már az emberiség történetének a kezdetén gyógyhatásából néhányat hamar felismertek, majd az egymást követő évszázadok alatt tudatosult sokféle jótékonyosságának végtelen sora.

Méliusz Juhász Péter debreceni professzor az 1578-ban Kolozsváron kiadott *Herbárium* című könyvében így ír a kamilláról: „*Add innya a sárgaságbeli betegöknek, akiknek sárga az szemök fejére, az hideglelőket hamar meggyógyítja... mérget, sárt kiveszen az emberből, a felet jó véle mosni, fájó sebet gyógyít.*”

A nép a virágjának, azaz drogjának főzetét, porát, illóolaját használta asztmára, hólyagbántalmakra, hörghurutra, bőrkeményedésre, tyúkszemre, ekcémára, megfázásra, szem-, bél-, gyomor-, vese-, epe- és lépproblémákra, szédülésre, fej-, fül- és torokfájásra, köhögésre, aranyérrre, vérzéscsillapításra, gyulladásokra, álmatlanságra, sárgaságra, fogfájásra, sebkezelésre, migrénre, női bajokra, emésztési gondokra, idegrendszeri betegségek kezelésére, elvonási tünetek csillapítására, korpásodásra, haj- és arcápolásra, paraziták ellen, valamint a megcsendesült étvágy gerjesztésére.

Májusban és júniusban a hortobágyi kamillát az egyekí, csegei, úJVárosi, nagyiváni emberek „aratták”.

A napközben megszedett zsákokat estére hazatérve adták le a helyi begyűjtőknek. Például ÚJVároson a Hangya Szövetkezet parányi telephelyén.

A gyűjtők jól ismerték a pusztá növényvilágát. Belátták, hogy nem csak a

Kamillamező a Hortobágyon (Fotó: Szilágyi Attila)

lótenyésztésben van „röghatás”. Tudták, a Hortobágy folyótól keletre kevesebb terem, mint nyugatra. Nagyiván határában jobban fejlődött, nagyobb virágú volt a szikfű. Országszerte ezt ismerték, leginkább ezt keresték.

A gyűjtés egy lapát alakú eszközzel történik, ami 35 cm széles és három oldalról peremezett vaslemez. Nyitott oldalán 3-4 mm széles bevágások fésűszerűen sorakoznak. Ebbe a virág szára befér, de a feje fennakad és leszakad. A nyél hossza és elhelyezkedése szerint a lapátot tolhatják vagy húzhatják.

A padláson vékonyan elterített, lassan kiszáradó virágnak messze magasabb az illóolaj-tartalma, mint a negyvenötven fokos levegővel sokkolt és gyorszártított testvéreinek.

Orvosi székfű a gyógyszertárkönyvben

Debrecen város sokszor nem nézte jó szemmel a szikfű gyűjtését, úgy vélték, nincs jó hatása a legelők növényi összetételére.

Az egyik legjobb alfűféle, a gumós perje (*Poa bulbosa* L.) már kalászt vet, de még nem virágzik a kamilla gyűjtésekor. Az a korán kifejlődött kalász, amit a fésű letép a száráról, az már nem lesz része az ivaros szaporodásnak, az alfű terjeszkedésének.

Az első világháborút követően a német gyógynövénykereslet csillapíthatatlan éhsége teremtette meg a magyar kamilla sikerét és világhírnevét. 1940 után a legnagyobb mennyiségben gyűjtött gyógynövény, ami az egyik nemzeti vezétermékké vált.

A Debreceni Magyar Királyi Erdőhivatal 1933-ban, a pusztát birtokló város nevében a szikfű felvásárlásával és szárításával vágott bele a drogtermelésbe.

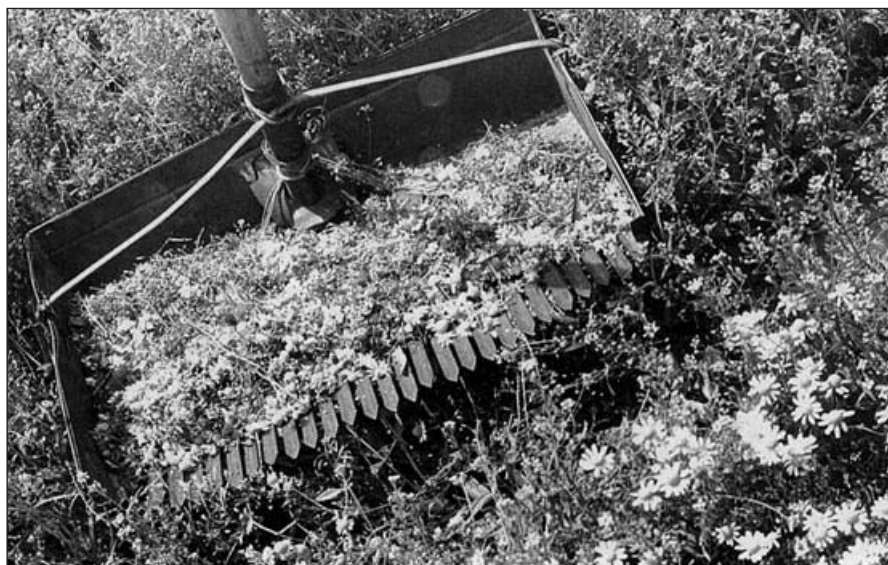
A hortobágyi Mátá-pusztán a megüresedett, nem túl tágas ménesmesteri lakást két kályha beállításával és szellőzőcsövek beépítésével alakították át szárítóházzá és városi beváltóvá.

Az ötmázsányi nyers növény csak húsz óra elteltével vált egymázsányi kelendő szárazságú virággá. Belátták, hogy a légáramlatok másképpen viselkednek, mint azt gondolták. A száraz ájer kiszökött, a nedves meg bennmaradt. Az épület szűkössége némi kiigazítást engedett, ám a szárítás órái alig-alig apadtak...

Sebaj, a mérnök urak kétévnyi tapasztalat alapján kiszámolták, hogy ezzel csak a megtérülés ideje növekszik háromról öt évre. Rendben lesz az. Hát nem lett...

Szikfűgyűjtés a 20. század elején

Szikfűszedő fésű (Fotó: Kunkovács László, 1978)

Két aszályos tavaszt követően csupán itt-ott termett a szikfű, amit ráadásul a jobb ár reményében az élelmes népek igyekeztek kicsempészni a Hortobágyról. Az erdészek áremelésre kényszerültek és éjszakánként erdőleigényt állítottak a „termés” őrzésére.

A tanulságokat jól összegezte *vitéz Tikos Béla* magyar királyi főerdőmérnök. A szikfűgyűjtés és -feldolgozás úgy lehet jövedelmező keresetforrás a város számára, ha befektet egy megfelelő szárító és feldolgozó építésébe, és szigorúan ellenőrzi a gyűjtést és a szállítást. „E nélkül számot nem tevő, de sok gondot okozó filléres jövedelem marad.” A város hamar lemondott a gondokról, kamillával többé nem bolygott...

A tudomány jobbára megfejtette a kamilla „mindenre valóságának” a titkát. Virágfeje sötétkék színű, gyulladásgátló illóolajat a *kamazulént*, valamint görcsoldó *flavonoidokat* és illatos *kumarinokat* rejteget.

Az orvosi székfűnek (*Matricaria chamomilla*) a Magyar Gyógyszerkönyvben szereplő drogjai: maga a virágzat (*Matricariae flos*), s annak folyékony kivonata (*M. extractum fluidum*) és illóolaja (*M. aetheroleum*).

Napjainkban vadon termő és termesztett állományát is hasznosítják. Virágait akkor gyűjtik, amikor fehér nyelles virágszirmai vízszintesen állnak.

A kamilla szárában, leveleiben, gyökerében lévő illóolaj összetétele nem azonos a kamilla virágos részéből ki-

Vitéz Tikos Béla magyar királyi főmérnök

nyert olajával. Illóolaját felhasználják az élelmiszer-, a kozmetikai, az illatszer- és gyógyszeriparban.

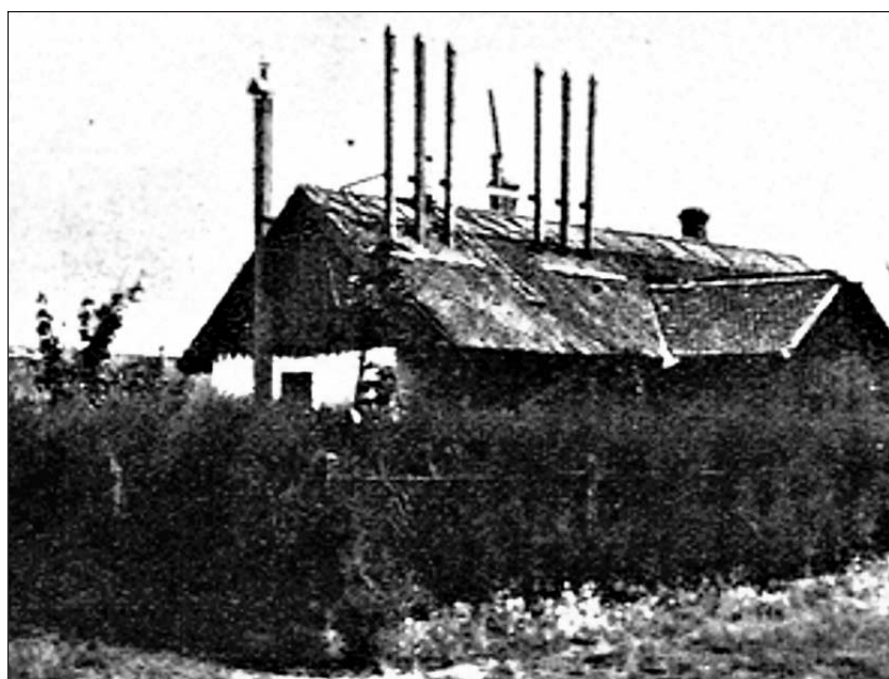
Magyarország őrzi hírnevét Argentína, Bulgária, Egyiptom, Csehország, Németország és Spanyolország, azaz a legfontosabb termesztő országok sorában.

Újvároson a Hangya Szövetkezet egykori parányi telephelye ma már a Herbária hortobágyi bástyája, ugyanitt székel a Pusztadrog társaság és osztozik a kamillás piacon.

2015 óta az „Alföldi kamillavirágzat” hungarikum. A szárítóként használt ménesmesteri ház Mátápusztán még áll, a debreceni kamillás erdészek emlékét is őrzi...

Gencsi Zoltán

okl. erdőmérnök, turisztikai és természetvédelmi szakreferens
NYÍRERDŐ Zrt.

Szárítóbáz Mátán